

megtalálta és feltárta a csonkatoronytól É-ra lévő gótikus plébániatemplomot, amelyet a mai csonkatoronnyal valamilyen kapcsolatban lévő Árpád-kori egyház pusztulása után építettek. Említést tesz még a forrásokból ismert nemzeti monostorról is, amelyet 100–150 m-re É-ra lokalizált a csonkatoronytól. Szükségesnek láttuk egy hitelesítő ásatás elvégzését, aminek során pontosítjuk a romok elhelyezkedését.

2006. április 4. és május 16. között végeztük a kutatást, melynek eredményeként lokalizálni tudtuk a gótikus templomot. A csonkatorony alapjának tüzetesebb vizsgálata során kiderült, hogy az nem falmaradvány, hanem egy valamilyen támasztó vagy tartó funkciót ellátó oszlop vagy pillér lehetett. A gótikus templomhoz egyáltalán nincs köze, sem elhelyezkedése, sem tájolása miatt nem lehetett annak szerves része. Az viszont elgondolkodtató, hogy ha egy korábbi templommaradvány, miért hagyták meg az újonnan épült templom törszomszédságában. A csonkatoronytól D-re megpróbáltuk megtalálni a korábbi templom maradványait, de a természetes és mesterséges erózió miatt annyira csökkent a talajszint, hogy csak téglatörmelékes, másodlagosan visszatöltött rétegeket találtunk. A templom ÉK-i sarkánál feltártuk a templom körüli temető egy részletét. Az innen előkerült 8 sírból különböző gyöngyöket, pártamaradványt, sok koporsószöveget, a koporsók famaradványait és egy ezüst(?) pénzérmét találtunk. Ezen leletek restaurálása után pontosabban lehet majd datálni a temetkezések idejét. Itt csak egy kb. 4×4 m-es területet tudtunk feltárni, de ennyiből is kiderült, hogy a temető mind K-i, mind É-i irányba tovább folytatódik.

SZABÓ LÁSZLÓ

343. Szécsény, Ady Endre utca 11.

(Nógrád megye) Kk

2006. július 7–31. között megelőző feltárást végeztünk a Bársony-ház udvarán. Négy szelvényt nyitottunk a beépítendő területen. Az ásatás során összesen 12 objektumot, illetve annak részletét és 13 cölöp/karólyukat tártunk fel. A feltárás célja a középkori külső védelmi vonal (várárok, palánk) megkutatása volt. Mind a négy szelvényünkben sikerült várakörzrészleteket kibontani a 16–17. századból. Két szelvényünkben ábrázolásokon is szereplő Ny–K-i irányú árok indítását (D-i mederfalát) találtuk meg, illetve ahhoz kapcsolódóan 4 cölöplyuk került elő. Az oszlophelyek közül három az árok gerincén, míg egy mélyebben helyezkedett el. Pontos funkciójukat csak további kutatással lehetne meghatározni. Mindkét szelvényben az árkok oldalában keskeny teraszokat találtunk a bontás során. Leletanyaga alapján szintén a 16–17. századhoz köthető az 1. szelvényben feltárt ugyancsak Ny–K-i irányú várárok. Csaknem az árok teljes metszetét kibontottuk ebben a szelvényben, amely kb. 45°-os lejtést, és V-alakot mutatott, a fenékrészt pedig a felszíntől számítva 330 cm mélyen értük

el. Az árok É-i szélénél 6 haránt irányú karólyuk, míg D-i szélénél 1 cölöplyuk került elő, amelyek szintén az árokhoz köthetők. Az árok aljában lévő kb. 130 cm vastag trágyarétegből középkori cipőtálpakat és bőrnyesedékeket gyűjtöttünk. Az 1. illetve a 2. és 3. szelvényben talált párhuzamos árokszakaszok alapján kijelenthetjük, hogy a középkori külső védelmi vonalhoz egy többszörös várárokrendszer tartozott. Ennek az ároknak a nyomvonalán az épület Ny-i szárnya illetve a K-i telekhatáron lévő kerítés fala is megsüllyedt. A 4. szelvényben feltehetően szintén ennek az ároknak az indítását találtuk meg a szelvény D-i fala mellett egy 20 cm-es sávban. A szelvény Ny-i felében egy másik árokindítást is megfogtunk, amely ÉNy–DK-i irányt mutatott és kapcsolata a többi árokkal egyelőre nem tisztázott. A szelvény É-i felében az árkok töltésének egy része került elő, amelyben egy nagyméretű cölöplyukat és egy másik, háromszög alakú sekély mélységű beásást (cölöplyukat?) találtunk. Sajnos csupán egy esetben találtunk olyan leletet, amely a pontosabb datálást lehetővé teszi. A 4. szelvényben megtalált ÉNy–DK-i árokszakasz betöltési rétegéből került elő egy érem. A 2. és 3. szelvényben előkerült erősen letaposott, agyagos járósíntet tudjuk a 17–18. századhoz kapcsolni leletanyaguk alapján (néhány habán kerámia töredéke stb.). Az 1. szelvényben talált faszenes, égett felületet a 18–19. századhoz kötjük a bontás során előkerült kerámia alapján. Ezt a felületet a meder mindkét oldalán megtaláltuk (a legszélesebb részen 5,7 m) és Ny-i irányban összefutást mutatott. Ugyancsak ekkorra datáljuk a 2. szelvényben előkerült paticsos omladékréteget és az alatta lévő járósíntet, mindkettőt a leletek alapján. Több agyagba rakott kőfal, kőből rakott vízvezető csatorna, kövezett udvar járólapjai, meszesgödör datálható a 19–20. századra.

Konzulens: Majcher Tamás régész.

FARKAS ZSUZSANNA

344. Székely, Őzesi-dűlő

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) U

A lelőhely a Nyírbogdányt elkerülő műút építési munkálataihoz kapcsolódóan került elő, de a feltárt terület még a székelyi határhoz tartozik. 2006 tavaszán több alkalommal részt vettünk a Nyírbogdányt elkerülő műút kivitelezési munkálatainál. Az előzetes terepbejárás során néhány kisebb és némileg bizonytalan lelőhelyet rögzítettek a nyomvonalban. Ezeket a lelőhelyeket kevés őskori kerámiát, és obszidiánt gyűjtöttek. A két lelőhely talán összefügg egymással. A szakfelügyelet során magunk is találtunk kevés kerámiát a bejelölt területeken, de a földmunkák során régészeti jelenséget nem tapasztaltunk. Az elkerülő K-i végén, ahol az ott lévő nyárfaerdő egy részét kiirtották, 2006. május 30-án a 293-as kilométerkö közelében, a leendő út nyomvonalának középső részén egy 60 m hosszú, 3 m széles, nagyjából Ny–K irányú kutatóárokot húztunk. A terület

K-i felében két, meglehetősen bizonytalan folt tárult fel, melyekben viszonylag kevés neolit kerámia került elő.

JAKAB ATTILA

345. Székesfehérvár, Arany János utca 16.

(Fejér megye) Kk, Kú

2006 tavaszán régészeti kutatást végeztünk a telek udvarán, kb. 20×30 m nagyságú területen. Az udvar azonos az először 1007-ben említett korai királyi vár területének egy részével. A 11. században felépült négyzetes alakú korai királyi várat és palotát a 12. sz. folyamán minden irányban kibővítették, déli falához egy félkör alaprajzú teraszt építettek. Ennek a terasznak a fala éppen a mai Arany J. u. 16. sz. udvarán záródott. Az itt készülő térburkolat készítéséhez és a térrendezéshez, a várfal bemutatásához, támfallá történő kialakításához nélkülözhetetlen volt a fal nyomvonalának pontos meghatározása. Ezért kezdtünk feltárást az udvaron; ennek során sikerült megtalálnunk a félkör alakú terasz déli falát.

Az udvaron három árkot húztunk. Az 1. és 3. sz. árokban előkerült a korai királyi vár falának magja 80–90 cm szélességben. A falmag két oldaláról azonban hiányoztak a másutt feltárt, még meglévő kváderkövek. Így elképzelhető, hogy a fal eredeti szélessége megegyezett a korábban más helyen feltárt falak szélességével. Ezek ugyanis 160–220 cm szélességűek voltak. A falat szürkésfehér színű finom habarcsba rakták. A falszövetben apróbb és nagyobb köveket találtunk. Az ásatás tanúsága szerint az udvaron futó K–Ny irányú fal itt fordult É felé. Árkainkban egy késő középkori ház fala került elő a hozzá tartozó járószinttel. Ez az az építmény, melyet agyagba és habarcsba rakott formában kövekből építettek a korai királyi vár elbontott falfelületére. Ezt az építményt részint elbontva – keskeny kőfallal, téglaköpenyfallal – egy újabb téglalap alaprajzú helyiséget emeltek az itt álló romok helyére a 19–20. században.

A leletanyag az egész középkor időszakát felöleli; kiemelkednek belőle a 15. századi kályhacsempe-töredékek és edénytöredékek, megtalálhatók benne 18–20. századi cserepek és 19–20. századi téglák is. A székesfehérvári Szent István Király Múzeumban helyeztük el őket.

SIKLÓSI GYULA

346. Székesfehérvár, Koronázó tér 3–4.

(Fejér megye) LT, Kk

2006. július 10. és november 3. között az egykori prépostsági templom (Királyi bazilika) déli oldalán az 1998 óta ismert kerengőfolyosó területét tártuk fel az Anjou-kápolnától Ny-ra az ÉNy-i falsarokkal együtt. Az utóbbi helyen az É-i kerengőfal 1998 óta ismert, fehér márványból készült, 110,02 af felszínű parkányától K-re a fal mélyebb részének ez évi feltáráskor kettős ívekkel, közöttük lizénával tagolt mészkőlábazat került

elő. Alján a 109,21 af felszínnel dokumentált, az egykori járófelület közelségét jelző, kőlapokkal borított, kiugró falszakasz futott. A fal Ny-i oldala két nagyméretű, közepesen megmunkált vörös márványtábla miatt kevésbé ismert.

A törtkőből épült É-i kerengőfal első megépítése 108,8–108,9 af járószintről indult, az építkezés után kialakított járószintet és felületeket a kerengőudvar és folyosó egyaránt sűrű temetkezései elpusztították. A kerengőfal újjáépítése a 109,8 af szintről indulóan a fal teljes hosszában határozottan mutatkozott, a falkoronán 110,4 af felszínnel két polírozott felületű vörös márványtábla maradt meg, az egyiken kisméretű lábazat lenyomatával.

Nem ismert a Ny-i és É-i kerengőfal találkozása az ÉNy-i saroknál átvezetett és máig kiváttatlan közműcső miatt, az eltérő falazási mód azonban periódusbeli különbséget sejtet. Az É-i falon a fehér márványparkány töredékessége és néhány törtkő a falkoronán talán arra utal, hogy a Ny-i kerengőfalat is átépítették. A korábbi évek ásatási megfigyelései szerint a kerengő templom melletti szakaszát a 14. században bontották le.

Az É-i kerengőfolyosóban a templombelső pillérsorának elpusztult, feltételezhető 4. és 5. pillérének megfelelő szakaszon egy-egy É–D irányú fal alapárka és csekély maradványa került elő, déli végük ráépült a kerengőfalra. A járószintfoszlányok nem teszik egyértelműen meghatározhatóvá a két fal építésének és a kerengő elbontásának időrendi viszonyát, valószínű azonban, hogy építésükre a kerengőfolyosó megszüntetése után került sor, és jelentősen túléltek azt. Elbontásuk a 17–18. században történt. Feladatuk nem a kerengőhöz, hanem a templomépülethez kapcsolódott.

A kerengőfolyosóban 122 temetkezést tártunk fel, a kerengőudvar kerengőfal melletti, 1998–99-ben nem feltárt részein további 24 sírt. A sírok zöme a 108,3–109,9 af szintben volt, egy temetkezést a 110,41 af magasságban tártunk fel. A legelső temetkezések földsírok voltak, rétegtanilag ezeket hamarosan kőbéléses sírok követték, majd a temetkezések földsírokkal zárultak. A földsírokat és a kőbéléses sírokat is a későbbi temetkezések erőteljesen bolygatták. A sírokból koporsószerűen túl kevés lelet került elő: néhány bronz- vagy vaskarika, csat, egy sírból egy 13. századi friesachi denár. A sírok korábbi tapasztalatok és a szintadatok alapján a 12–14. századból származnak.

A temetkezések alatt korábbi kőporos és homok feltöltési rétegeket tártunk fel, eddig meghatározatlan rendeltetésű, vörös tarazzo terítésű objektumokkal, amelyeknek területe 1,5–2 m²-nél nem lehetett nagyobb. A rétegek aljáról, a 108,00 af szintből néhány kelta edénytöredék került elő. Ezekben a rétegekben néhány, a magasabb feltöltési rétegekkel már lefedett cölöplyukat találtunk.

Június 6. és július 14. között a Koronázó téri épület pincéjében végeztünk falkutatással egybekötött ásatást. Célunk annak kiderítése volt, hogy a barokk pincék